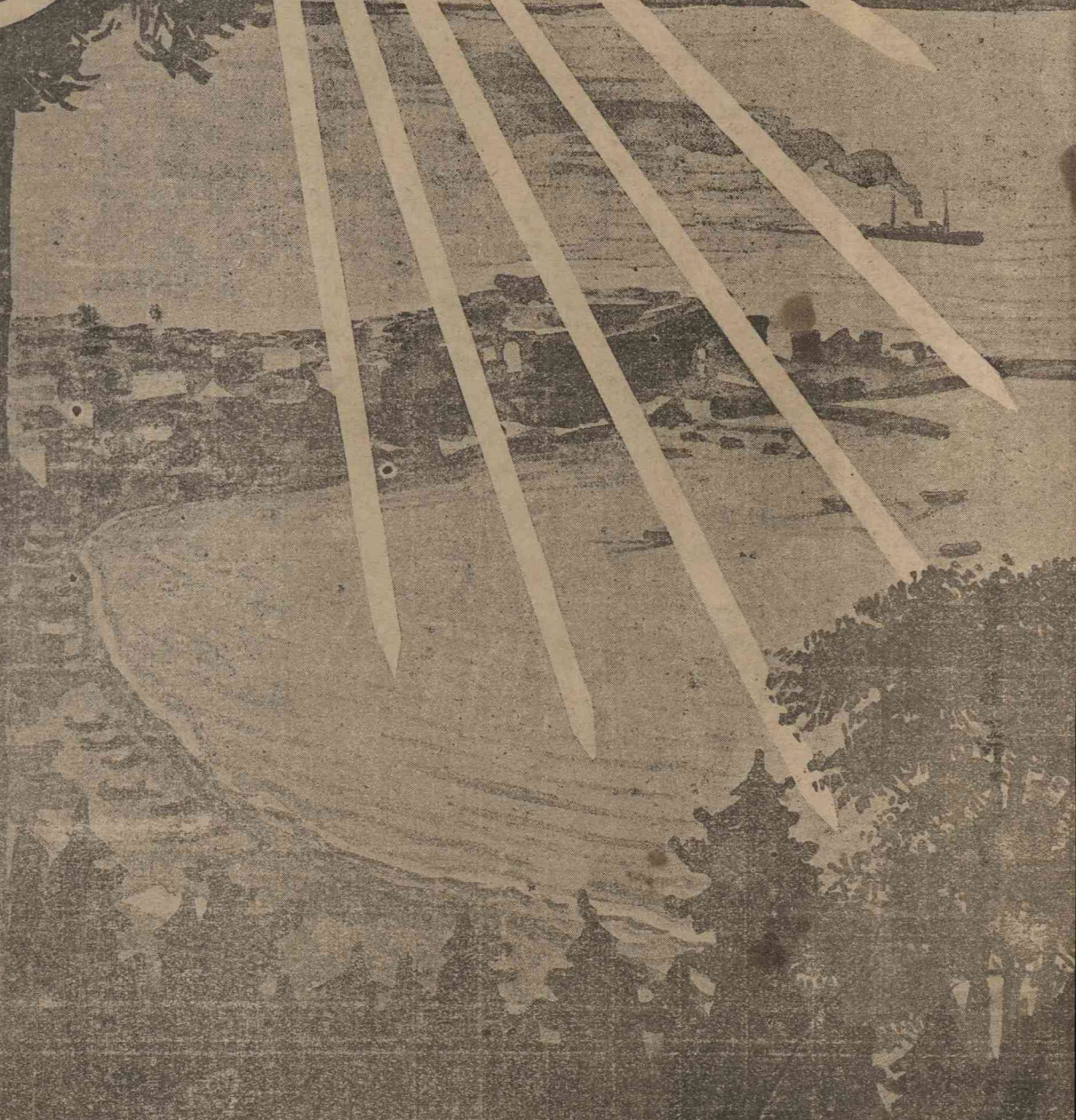

8

İN AN

İçindekiler

Filodoks ve Demagog
Kadınlara dair
Dil tetkikleri (Mutlak masterlar)
Gurbette Akşamlar
Dadaş
Hatay
Rasyonel çalışma
İnan
Hayat ve kitaplardan notlar
Kitabiyat
Ahlâk ve medeniyet
Dilim için
Köyümün kızı
Ayın hulâsası
Ülkü ve kültür hareketleri

R. N. E.
Rifat Necdet Evrimer
Dr. R. Gökmoğan
Rifat Necdet Evrimer
Hakkı Tuncay
Hakkı Tuncay
Halit Ağan
N. Korkusuz
F. N.
R. N. E.
M. Yalçın Tuna
M. Causoğlu
Samiye Yalçın
Şinasi
İnan

Yıl: 1

İNAN

Sayı : 8

TRABZON HALKEVİ MECMUASI

Şubat 1938

—Musahabe—

Filodoks ve demagog

İnsan, kendini tanıdığı gündür ki kendine dönmüştür. İnsanlık hayatında fazilete giden yollardan biri de budur. Kendine dönen, yahut daha iyi bir tabirle kendinden başlayan adam, „doğru„ nun adamıdır. Onun iç yapısı kuvvetlidir, sağlamdır. Harcına ne bir yetimin göz-yaşı, ne de bir öksüzün melâli karışmıştır. Kendisinden başlayan adamda iyilik başda âmme menfaati başta gelir. O, tufeylileri sevmeyiz, onlardan bilhassa nefret eder.

Tufeyli, filodokstur, yani bir dalâl dostu, iki cephe, iki maksatlı, iki duyguludur. Her ikincide menfaati hâkimdir. Bütün gayreti, o menfaati tahkuk ettirmektir. Daima fırsat arar, kollar ve bazan bulur. O, fırsata nail oluncaya kadar kendini bir „mücesssem hasbî„ gösterir. Hammiyet pazarında ona denk olacak, onunla yarışa çıkacak yok. Öyle dürt öyle diğerendşi, o derece hasbî ki hazırladığı bu muvakkat tablo karşısında hayran ve takdirkâr kalırsınız. Amma madalyanın bir de ters tarafı var. O, fırsat elde ettikten sonra değme keyfine... Yaslandığı yerde dünyalığını her ne bahasına olursa temine çalışır. İş, o işin başına geçinceye kadar! Ötesi nesine gerek.. snora biraz menfaatına dokunsanız işe memleket meselesini sokar. O örüm-

cek kafasıyla, o bücür düşüncesiyle o, kur duygusuyla neler yapmaz, neler uydurmaz ki.. Zira, kesesine girecek para, eksilmek tehlikesini göstermeye başlamıştır, torbasının daralacağından korkmuştur. O esnada yine maskeyi geçirir, bir cemiyet vâizi kesilir, atar, tutar, ve bir bardak suda bir fitna yaratarak işini kıvamına getirmeye çalışır. Sonra yine dolap dönmeye başlar. O zaman onu görmelisiniz. Bu yalancı pehlivanın bakışından ayak atışına kadar her hal ve hareketinde bir başkalık vardır. Artık insanı yukarıdan süzmeğe başlar ve dün yerde yuvarlanan, takla atan bu menfaat canbazı, bugün bir gurur kisvesine bürünmüştür. Ona hiçbir şeyi inandıramazsınız. Nasıl inarsın ki inandığı yine inanmadığıdır.

O, sadece iki şey inandırmıştır: Kese ve mide.. Öteki işlerde hep inanmış görünür ve serapa sun'idir.

Böyle adamlar, zaman zamanın sahâ bulup at oynatırlar. Fakat bu atlar yalnız mania atlayamazlar. O zaman canbazları da tepetaklak olur, beyin üstü düşerler. Yine öpmek için el, etek ararlar. Ne yaptınlar huyaları bul...

Bir filodoks, başından tırnağına kadar bir „şankır„ dur. Reşit ve medenî cemiyetin kustuğu, nefret ve levm

5037658
1938-8-9

ettiği adam ol.. O ki merhametlerden istifada ediyor, düştükten biraz sonra kal-kacaktır. Ve işte asıl o zman daha zarar-
lı ve daha iğrenç olur. Bizde de bu adam kırıntılarına, bu parazitlere, bu içi bozuk, tıstı maskeli mudillere, müterddilere rasgelinebilir.

Onlar zaman zaman fırsat bulmuş, kaçır-
mış, tekrar bulmuş ve ergeç hoibvü hasir-
olmuşlardır. Halen ayakta durabilenleri
varsa onlar da muvakkat bir zaman için
desteklidir. Ve bu destekler hiçbir zaman
kuvetli değildir. Yüzü yere gelmiş adam-
lar vardır ki onlar da bu dalâlin en sıkı
dostudur. Ar ve hicaba çoktan veda ettiği,
telakkileri midesi kadar geniş olduğu için
her muameleyi kendine bir nevi iltifat
telakki eder ve ondan istifa leye koyulur.
Bunların hiçbirinde insanlık özü, kalbin
gözü yoktur. Onlarda mevcut olan bir
yığın et, damarlarındaki da pıhtılaşmış
karakandır. Bir „mudil, iyiye düşman-
dır, kötüye dost olduğu kadar! İyiyi onun
boş kaafası almaz, nasırlaşmış duygusu
çoktan kapısını kapamıştır. Amma O za-
hiren buna inanmış gibidir. Taki kork-

tuğu veya menfaat ümit ettiği taraf olsun!
Bir filodoks aynı zamanda yaman dema-
ğogdur. Zira demağoji onun menfaat
vasıtalarından biridir.

Şurasını minnetle söylemek
lâzım ki inkılâp idaresi herkesi haddine
ircâ etmeği bilen en iyi idaredir.

Eski devirlerde boş meydan,
sahipsiz at bularak menfaat yarışları
yapan adamların bugün çanlarına ot-
tikandıysa bu, herkesin yerli yerine ko-
nulmasındandır. Amma ötede beride bel-
ki bazı serpinti ve kırıntılar kalmıştır.
Muhakkak olan şu ki uzun olmayan bir
zamanda onlar da normale ircâ edilecek-
tir. Gayrimeşru ve gayrimuhik olan
her şeyin ömrü azdır ve ilkbahar rüzgâ-
rları gibi gelüp geçicidir. Bugün pire gibi
tahtakurusu gibi, sülük gibi
yaşayan adamlar varsa inkılâp
idaresi bu haşereyi beşereye kuvvetli
bir etüv amilyesi talbikde çabette
gecikmiyecektir.

Bir filodoks, bir demağog her
hangi mütekâmil bir cemiyette saha
bulup at oynatmaz. O atına değil, ce-
miyet ona gem vurur.

R. N. E.

HİSLER ve FİKİRLER

Kadınlara dair.

Âdem ile Havva efsanesinin
yayıldığı tarihten bugüne kadar
"kadın mevzuu", kimi işgal etme-
di ki.. Kadının lehinde aleyhinde
söylenilen, yazılan şeyler; cildler,
kütüphaneler doldurdu. Bugün de
aynı mevzu her mütefekkeri, yalnız
her mütefekkeri değil, kadın olmayan
her ferdi işgal ediyor. Mevzuun
cazibesi mi, yahut cazibenin bizati-
hi mevzu olması mı, her ne ise
kalem erbabını bu vadide hayli
düşündürüyor. Kadınlar hakkında
şimdiye kadar yazılmış, çizilmiş
eserlerde kin ve garazı kendilerine
kistas yapan muharrirlerin istihza,
tariz oldu fikirlerine tasadüf etti-
ğimiz gibi nefislerini bir nevi his-
sin tesirinden kurtarmayan, „ültra
nikbin“, „ültra kadıncıl“, olan
mütefekkerlerin, şairlerin de on-
ları göklere çıkaran mufrit ve hayal
dolu medhiyelerine dünya dediği-
miz bu ihtiyar komediya sahnesin-
de zaman zaman sami ve şahit
oluyoruz.

Büyük mütefekker „Wurtz“
der ki: „kımıldayan bir şey olmak-
sızın hareket tasavvur edilemez.“
Beşerin tefekkür tarihinde kadın

mevzuu etrafındaki kımıldanışların
ileri geri hareketler doğurduğunu
görüyoruz. Biri zirve ifrat ise,
diğeri ka'rı tafrittir. „Tevfik Fikret,“
merhumun dediği gibi beşerin ken-
di yaptığı puta, kendinin tapması
yolundaki garibelerine bir de kadına
taabbüdü katıyorlar veya onu fikir
çelipasına geriyorlar.

Bize göre sebebsiz netice yok-
tur, neticenin doğru çıkması için
sebbin kökü makûlde yerleşmiş bu-
lunmalıdır. Halbuki yalnız hissi
mesnet yapan sebep, alelekser bir
hata ise bu sbebin neticesi de
hataya hata ile muameledir. Bizim
için ne o, ne bu!

Zira, iki netice de zayıftır. Ve
"doğru", nun ifadesi olmaktan çok
uzaktır. Bir İtalyan muharririnin,
galiba bir mi zah muharririnin bir
yazısında kadından bahsederken:
"Kadın bir kurutma kâadı gibidir,
aklında tuttuğu kelimeler hep ter-
sinedir." veya: „Kadında güzellik
ve zekâ bir makasın iki ağız gibidir,
ikisi bir arada olursa faydası vardır,
ayrı ayrı hiç bir işe yaramaz.“
tarzındaki mutaalası nasıl tafrit
anlatan bir hüküm ise „Victor

Hugo „nun: „ Bir kadının güzel çehresi semanın betduasıdır. „ veya: „Kadınlar semanın akislerinden biridir. „ mısraları da his ve hayalin ifratıdır.

Ben daha ziyade kadına kin taşıyanlara acırım. Her insan muhakkak ki kendi içinde bir düşman taşır. Hele bu düşman kadın olursa, o insanın günün birinde gülmeyi de unutacağına ve düşmanına teslim olacağına şüphe yoktur.

Bilmeli ki bir kadın düşmanı, her zaman kadına mağluptur! Masamda „ La Pedgogie féminine „ adlı firnekçe bir eser var. Bu eser, 16 nci asırdanberi başlıca mütefekkirlerin kadın terbiyesi hakkındaki mutalaa ve mulâhazalarını ihtiva ediyor. Kitabın sayfalarını çeviriyorum, her sayfa bir mutalaa komprimesidir. Neticeyi toplıyorum: Kadınların lehinde.. Yani yirmi mütefekkirden on dokuzu kadını medhediyor. Bunların bazıları da kadına gönül verir gibi ifrata gönül vermişler. Ne yapalım söz sahibinindir. Bu mutalaalar arasında bugünkü talakkilerimize de uygun olmayan yok değil. Hattâ bazı fikirler var ki kabul etmek için o devirlerin adamı olmak lâzım. Biz bunları bırakıyoruz.

Kadın terbiyesi ve kadın psikolojisi ile meşgul olan Mme de Sévigné, Miss Hamilton, Mme Genlis, Mme Necker de Saussure, J. J. Rousseau, Gregory, Mlle de Scudéry, Mme Campan hep kadın lehinde konuşuyorlar. Vakıa 17 nci asrın ada-

mı olan „ Fénélan „ . „ Kızların terbiyesine ait mülâhazalar, „ adlı eserinde : „ Kadın bir tecessüsdür „ diyor amma eserin sonuna doğru ihtida ve kadını iyâl ediyor!

16ncı asrın „ Vivés „ i : „ kadını kendi dahili kâinatında bırakmak beşeriyete zulümdür „ diyor.

18 nci asırda „ Mme de Staël „ „ De l'Allemagne „ adlı eserinde: „ Kadının erkekle müsavi olması yalnız bir hak değil, erkeğe de insan olması bakımından bir şereftir. „ Hele „ Gregory „ „ Legs d'un père a sa fille „ adlı eserinde: „ Kadın yalnız iş görmeye mahsus bir mahluk, hazlarımızın esiri değil, bizim müsavi arkadaşlarımızdır. Onlar, kalbimizi tañit eden, karakterimize müessir olan, faziletlerimizi canlandıran, hayat ıztıraplarına tahammül için bize yardım eden ve bizi saadete götüren eniyi arkadaşlarımızdır. „ Diğer bir mütefekkir :

„ Kadına hürmet edelim ve bilelim ki o, medeniyet beşigini sallayan ilk eldir. „

„ Rousseau „ : „ Émile „ nde: „ İlk terbiyede anne; ne büyük kelime. Erkeğin terbiyesi kadından başlar. „ diyor.

Göryoruz ki mütefekkirlerin hemen hemen hepsi kadının lehinde. Halezinde olanlara gelince, onlar içlerinde kadından düşman saklıyorlar.

Muhakkak olan şu ki her mütefekkir; kadını zamanının ve cemiyetin terbiye idealine göre tarif

ve tasvir etmiştir.

Temelleri sağlam, reşit ve mütekâmil olan cemiyetlerde kadın talakkisi, bize göre en doğru talakkidir.

Kadın, elbette ki erkek gibi aynı hukuku haiz olan ve ya olması lâzım gelen, hürmete şayan ve ilk terbiye beşigini sallayan el olması itibariyle de cemiyetin bânisi bulunan bir varlıktır. Amma bu kadın, ideal kadındır: Yani evine bağlı, bir ideal kadının bütün vasıf ve icaplarını nefsinde cemetmiş münevver, dürüst, faziletkâr, vatan ve vazifesever, iyi bir zevce, iyi bir anne, evinin nâzımı olan, lüksü israf, tavazuu fazilet kabul ederek his ve fikirleri arasında daimî müvazene temin eden kadın!

„ Rousseau „ bir eserinde derki: „ Anneler! Kızlarınızın evvelâ dürüst ve faziletkâr bir anne olmasına çalışmalısınız. Bu, cemiyetin size tahmil ettiği en şerefli bir borçtur. İyi anneler yetiştiren bir cemiyet

her zamann kuvvetlidir. İyi bilmek lâzım ki evi yıkan: kadın, cemiyeti yıkan, kadındır. Tarihe metfun siyasî teşekküllerin yıkılmasında kadının oynadığı menfi ve zâlim rol birinci safta gelir. Bizans ve Garbi Roma İmparatorluklarının, Hatta Osmanlı İmparatorluğunun gerilemesindeki, yıkılmasındaki esbabın tetkikinde kadının da tîr âmil olduğunu unutmamak lâzımdır. Bir cemiyette ideal kadın evvela anne, ev ve vatan vazifesini yapan kadındır. Türk cemiyetinde ideal kadın, budur.

İyi bir vatanperver iyi bir anne, kocasına sadık ve fedakâr hayat ortağı olan kadın.

Hayatta yalnız süs, israf müptelasi olan, anne vazifesini, ev vazifesini, vatan vazifesini lâyikiyle yapmayan zübpe,dekadan, fildoks kadın, Türk cemiyetinin ideal kadını değildir.

Rifat Necdet Evrimer

DİL TETKİKLERİ

**Güneş - Dil teorisi kanunlarına göre,
Türk ve İran dillerinde karşılaştırmalar, Türkçenin Farsça
kelimeler ve gramer kuralları üzerinde sezilen ve seçilen izleri?..**

1 - Mudlak masdarlar

A — Farsça Mutlak Masdarlar : Bunlar malumdur ki DEN ve TEN ile nihayetlenirler. Bürhanikatiin ifadesine göre, Fars masdarlarının sonlarında görülen xN bir masdariyyet alâmetidir ve xN dan evvelki D ve T harflerine göre masdarlar DALÎ ve TAL olurlar. Tali masdarlardan çoğunun Dalî şekilleri de var : HUFTEN — HUABİDEN gibi. Kezâlik Dalî masdarlardan bazılarında « İst—ADEN, TERM—UDEN, Perest—İDEN » de görüldüğü gibi « ADEN, İDEN, UDEN » le sonlanmaları da görülüyor.

B — İranlılar yabancı bir dilden aldıkları bazı isimlere «İDEN» lâhikasını katarak «TALEB—İDEN», şeklinde masdarlar da yapmışlardır.

NOT : Bütün Fars masdarlarının D—EN ve T—EN ile nihayetlenmesi, Tali masdarların Dalî şekilleri ve Dalî masdarların AD—EN, UD—EN, İD—EN ile nihayetlenenleri bulunması, yabancı dillerden alınan bazı isimlerin İD—EN lâhikasıyla masdarlanması gösteriyor ki Fars masdarlarının sonunda, Bürhanikatiin masdariyyet alâmeti olarak kaydettiği xN dan başka ve ondan önce daima bulunmakta olan

x(D—T) ve Vx (D—T) de bir masdariyyet zâidesidir; yani Farsça masdarlar, aslî maddelere x(D—T) x EN ve yahut V*(D—T) *EN ilâvesile yapıyor demektir.

C — Türkçede yardımcı fiillerden olan ve Güneş — Dil teorisiince, lâhika halinde, Yapıcılık—yaptırıcılık—Yapılmış olmaklık anlamlarını belirten V*(D—T) ye Türkçenin son gramatikal masdariyyet alâmeti ve lâhikası olan MEK ilâvesile meydana gelen İT—MEK masdarında, Türk veyahut yabancı sıfatlara ilhakile müteaddi ve isimlere ilâvesile lâzım—müteaddi Türk masdarları yapıldığı, Türk gramerini bilenlerce malumdur. Meselâ :

GÖÇ Türkçe bir isim, GÖÇ—İTMEK göçmek mânasında bir lâzım fiil; Cereyan arapça bir isim, CEREYAN ET—MEK, akmak anlamında bir türk lâzım masdarı, TALEB arapça sanılan bir isim, Taleb itmek, istemek mânasında türkçe müteaddi bir fiil; SERZENİŞ Farsça bir isim, Serzeniş itmek Türkçe lâzım bir fiildir. ZENGİN Türkçe bir Sıfat, zengin itmek, zengileştirmek anlamında müteaddi bir Türk masdarı; CARİ, akan mânasında Arap-

ça bir sıfat, CARİ İTMEK, akıcı itmek, akıtmak anlamında bir Türk müteaddi masdarıdır.

D — Türkçe MEK—MAK veya bunun muhaffefi ME=MEĞ, MA=MAĞ bir masdar edatı olmazdan önce, Eski lehçelerde *N lâhikasının, filîğ maddeler sonunda bir masdarivet edatı olarak kullanıldığı görülmektedir. Meselâ hiç su katılmamış bir Türk lehçesi olan yakutçada (ÖKÜL) filîğ maddesi, lehcevi bir farkla bizim Türkçemizdeki (EĞİL) filîğ maddesine tekabül ekmektedir; K—Ğ ve hareke tebadüllerinin mânada bir değişiklik yapmadığı malumdur. Bu yakutça filîğ maddeye *N masdariyyet lâhikasının ilâvesile husule gelen ÖKÜL—ÜN masdarı bizim EĞİL—MEK masdarı gibi bir mâna ifade ediyor. O halde (ÜN), bizim bugünkü (MEK) lâhikası yerinde kullanılmış eski bir masdar lâhikasıdır.

Güneş — Dil kanunlarına göre, ÜN—ÜĞ yalnız filîğ maddenin, diğer bir tabirle Anakök anlamının tealluk ettiği obje veya sūj-yi gösterir; MEK ise *M unsurile aynı obje ve sūj-yi göstermekle beraber son "EK", unsurile de kelimenin mânasının teayyün ve tevessümünü de ifade eder ve hiç şüphesizdir ki (MEK) lâhikası (ÜN) ekine nisbetle daha mütakâmil bir şekildir. Netekim ana dilde (MEK) bir masdariyyet edatı olarak vücutta geldikten sonra Eski lehçelerde bir masdariyyet lâhikası gibi kullanılmakta olan *N bugünkü mütakâmil ana dilimizde filîğ maddeleri isimlendirmekte kullanılmaktadır : AK—İN, ÇAK—İN, İŞ—İN bu çeşit filîğ isimlerdendir; Yine *N= UĞ gibi yalnız obje vestüje bildiren *M lâhikasıyla de AL—İM, SAT—İM şeklinde fiil isimleri yapılmış ve yapılmaktadır.

NETİCE : İki dilin gramer kurallarından edindiğimiz şu bilgilere göre

iddiamız şudur :

1 — Farsça masdarların sonunda görülen ve Bürhuni Kai'ce bir masdariyyet alâmeti olduğu teyid edilen *N Fars lâhikası, Eski Türk lehçelerinde bir masdariyyet eki halinde kullanılmış *N Türk lâhikasından başka birşey değildir. Yalnız Farsçada değil, Alman, gerekçe ve bir gizli nun halinde Arapçada da kullanılan bu *N eki, bugünkü Türkçemizin kullandığı "mek", masdariyyet edatına nisbetle daha iptidai bir şekildir.

2 — Farsça masdarlarda (*N) lâhikasından evvel daima görülmekte olan *(T—D) veya (V*(T—D) de, Türkçenin (İT) filîğ maddesinden başka birşey değildir ve lâhika halinde kullanıldığına göre, Güneş—Dil teorisiince *(T—D) lâhikasında tesbit edilgi vechile, Yapıcılık—Yaptırıcılık—Yapılmış olmaklık anlamlarını belirtmektedir.

3 — Farsça masdarların (D—EN) ve (T—EN) den önce gelen kısımları da çok kez bir Türk isim veya sıfatının az çok kılık değiştirmiş bir şeklidir.

Hulâsa olarak deilebilir ki İranlılar ekseriya bir Türk isim veya sıfatının veyahut bir isim veya bir sıfat gibi de kullanılan bir Türk filîğ maddesinin kevdî söyleyiş ahenklerine göre kılıklarını değiştirdikten sonra, bunlara, Türklerin İTMEK yardımcı fiilile yaptıkları gibi, bu masdarın eski ED—İN sektiai (DEN—TEN, ADEN, İDEN, UDEN) kılığında ekliyerek Dil'lerini zenginleştiren ve birçok sıgalarına istikak me'hazi olan masdarlarını yapmışlardır; daha doğrusu eski Türklerin yaptıklarını ahenklerine uydurarak dillerine almışlardır.

İşte isbat etmek istediğimiz dava budur. Fars masdarlarının ve bunlara tekabül eden Türkçe asılların GÜNEŞ—DİL teorisiyle tablilleri bunu açığa çıkaracaktır.

1 — TALEB—İDDN : Dilemek, istemek demektir.

Bu Farsça masdar, Arapça sanılan (Taleb) ismile, Farsçanın (İden) masdariyyet lâhikâsından yapılmıştır. Türkler de, aynı isme (Etmek) yardımcı masdarını ekliyerek, onu (Taleb—İtmek) şeklinde ve aynı mânâda kullanmaktadırlar. Her iki dilde (Taleb) ismi birdir, ve bundan yapılan masdarlarda da mânâ birliği olduğuna göre, İD—EN ve İT—MEK lâhikâlarının da aynı rolü yaptıklarına şüphe yoktur.

Şimdi Güneş—Dil teorisine göre, her ikisinin ve bunların anaları olan Türkçe DİLEK—İTMEK masdarlarının netimolojik şekillerinin alt alta yazıp çözeleyelim .

Fars :	TALEB İden	=	Ağ*at*al*Eb*id*EN (eğ)*
Türk :	Taleb—İtmek	=	Ağ*at*al*eb*it*İM *ek
" :	Dilek—İtmek	=	İğ*it*il*ek*it*im *ek

1 — AĞ İĞ : Ana kök Güneşten alınan hararet ve bundan doğan arzu ve istek anlamıdır; esasen Tötem sayılan güneşte bir irade tasavvuru pek tabiidir
2 — AT, İT : Anakök anlamını sahiplik, yapıcılık anlamıyla üstüne alıp temsil eden 2 inci derece prensipalkök.

3 — AL, İL : Engin, belirsiz bir genişlikte anakök mefhumunu vasıflandıran eleman.

4 — EB, EK (B=K : Bunlar mânâyı değiştirmeksizin birbirinin yerini alabilir harflerdendir) : Ke'imeyi tamamlayan, tayin ve ifade eden, isimlendiren eklerdendir.

Buraya kadar aynı etimolojik unsurları taşıyan ve anakökün prensipal köklü kaynaşması, prensipal kökün baştaki konsonunun düşmesiyle son morfolojik şekillerini alan TALEB ve DİLEK (ki 5 inci asır Türkçesinde DİLEP ve DİLEV şekilleri de vardır) kelimelerinin mânâsı: «Engin, şamil alelittlak bir arzunun adı» olur. Bunlardaki mânâ da budur.

O halde aynı Türk anakökünden doğmuş olan taleb ve DİLEK kelimeleri son Türkçe iki isimdir, ve sanıldığı gibi TALEB ismini biz ve iranlılar Araplardan değil, Araplar bizden almıştı.

Tahlile devam edelim :

5— İD, İT [D : T] : yapıcılık, yaptırıcılık, yapılmış olmaklık anlamlarile, kendinden önce gelen ismin, anakökün manasını üstüne alarak canlandıran, fe'nliyyete sokan, diğer tabirle ismi fiillendiren 2 inci derece bir prensipal elemandır.

6— EN : EĞ , İM : kendinden önceki anakök mefhumunun taalluk ettiği süjeyi veya oljeyi gösteren elemanlardandır.

Buraya kadar her üç masdarda mevcut 6 unsur " Bir süjenin engin bir surette alelittlak bir arzu göstermesi, yapması " mefhumunu belirtir .

Farsça " Talebindan " masdarında ve Türkçede bu şekilde yapılabilen isimdeki mana budur.

7 — EK : Yalnız Türkçe masdarlarda olan bu 7 irci unsur, süje üzerinde tebellür eden manayı tayin ve ifade eden, kelimeyi isimlendiren ektir. Bu Fazla unsura göre, Türkçe masdarların manası " Bir süjenin engin bir halde

alelittlak bir arzu göstermesinin, yapmasının adı ,, şeklini alır ve şüphesizdir ki Türkçe masdarlardaki bu fazla unsur, fars masdarlarına nisbetle, mânâyı daha tekemmül ettirmiş, masdar şeklini isim şeklinden ayırt etmiştir.

Şu tahlil davamızın doğruluğunu açıkça ortaya koymaktadır :

1 — Farsça masdarda, arapçadan alınmış sanılan taleb ismi, Dilek gibi bir Türk isimdir. Netekim onun eski Türkçede Dilep şekli de var ki tamamen Taleb ismini karşılar.

2 — Farsça masdarda mezkûr isimden sonra gelen İD zaidesinin rolü, Türkçe İt—Mek masdarının filig maddesi "İT" in aynidir.

3 — Farsça masdarda, Bürhani Katiin teyidine göre, bir masdariyet alâmeti sayılan «*N» , Türkçenin Mek masdariyyet edatının rolünü yapmaktadır ve eski Türk lehçelerindeki «*N» ekinin aynidir.

İhtisare riayeten, bundan sonraki Fars masdarlarının, Güneş—Dil teorisine göre yapılacak tahlillerinde, yalnız Den ve Ten lâhikâlarından evvelki kısımlarının, davamız mucübince, birer Türk isim veya sıfatına veyahut eski devrelerde aynı hüviyyeti de taşıyan bir Türk filig maddesine tekabül ettiğini göstermekle iktifa edeceğiz. Den ve Ten lâhikâlarının Etmek yardımcı filig gibi veya bunun "Edin"ismi gibi, isim ve sıfatlarda birer hedesî mânâ teayyün ettirdiği ve onlardan başka birşey olmadığı ilk tahlilde açıkça görülmüştür :

	2— RES—İDEN	=	eriş aek.
Fars :	RES	=	EĞ * ER * ES (EĞ)
Türk :	ERİŞ	=	EĞ * ER * İŞ (İĞ)

1 — İĞ : Anakök. Güneşten alınan hareket anlamında.

2 — ER : Anakök anlamını bir süjede tekrarr ettiren eleman.

3 — ES İŞ=EĞ : Anakök mefhumunu üstüne alan süjeyi gösteren eleman.

O halde Egeres=Res ve Egeriş=Eriş son morfolojik şekillerile "Bir süjenin tekrarr eden, duran hareketi" ni ifade ederler. Türkçe Er filig maddesinden yapılan Eriş isminden de (ki Eriş—mek'in filig maddesi olması dolayısıyla eskiden isimlerin aynı zamanda bir filig madde olduğu hakikatini da isbat etmektedir) anlaşılman mânâ budur. Aynı anakökten doğan ve aynı strüktürü taşıyan yalnız 3 üncü unsorda mânâyı değiştirmiyen S=S tebedülü yapan farsça RES te de aynı mefhum vardır. Binaenaleyh RES = ERİŞ tir.

Not : Arapça RÜŞD isminin ve REİŞD sıfatının, Türkçenin balâdaki Erişit—mek masdarının filig maddesi ve eskiden aynı zamanda bir isim ve sıfat da olduğu yukarıda izah edilen "Erişit" le bir strüktürde olduğu meydandadır. Yalnız Anakök burada, Türkçenin Ergin kelimesinde olduğu gibi güneşten alınan Kemal manasını ifade etmektedir.

	3 — BUS—İDEN	: Öpmek.
Fars :	BUS	= UĞ * UB * US (UĞ)
Trk :	ÖPÜŞ	= ÖĞ * ÖP * ÜŞ (UĞ)

1 — UĞ, ÖĞ : Anakök. Güneşin sıcaklığı ve bundan doğan sevgi anlamındadır.

2 — UB, ÖP : Anakök mefhumunun mümessili.

3 — *Ğ yerine kaim olan ÜŞ—US unsurları anakök mefhumunun tealluk ettiği Süje.

O halde Uğubus = Bus ve Ögöpüş = Öpüş "Bir süjeye müteallik sevgi, demektir. Öpüş sevgiden mütehassil bir hareket değil midir ?

Not : Anakök yerine prenipalkök (1 inci derece) kullanmakla hasıl olan ve sevgi mânasını ifade eden Rumca (Agapi = Ag*Ap*İğ) ve Arapça (Hubb = Uh*Ub*Ub (Uğ)) ve Türkçe (Okşa — mak = Oğşa — mak) kelimelerinin aynı anakökten doğdukları pek tabiidir.

4 — TERSİ — DEN : Korkmak.

Fars : TERSİ = EĞ * ET * ER * ES * İĞ

Türk : DURSUN = UĞ * UD * UR * US * UN (UĞ) Dursun—mak—tevekkuf etmek

„ : Dursa = UĞ * UD * UR * UR * AĞ : Dursa—mak—Duraklamak

1 — Eğ, Uğ : Anakök. Güneşten alınan hareket anlâmında.

2 — Et, Ut : Sahiplik, Yapıcılık . . . Anlâmlarile anakök mefhumunun mümessili.

3 — Er, Ur : Balâdaki anlâmı bir süjede tekarrur ettiren eleman. Busüje 5 inci unsurdur.

4 — Es, Us : Anakök anlâmının uzak sahada vukuunu bildiren eleman.

5 — İğ, Un = Uğ, Ağ : Daha önceki 4 unsurun tebarüz ettirdiği mefhumun tealluk ettiği süje.

O halde son morfolojik şekillerinde mezkûr üç kelimenin mânası " Bir süjenin uzakta durması " demek olur. Farsça "Tresi—den" den anlaşılan "Korkmak" ta, korkulan birşeyden uzakta kalınmayı istilzam etmiyor mu? Türkçenin asıl mânasını, aldıkları bu Türkçe kelime, İranlılar mecazen kullanmışlar demek olur.

5 — Süpür—den : İsmar—lamak, sımarlamak.

Fars : Süpür = Üğ * Üs * Üp * Ür

Trk : İsmar-(sımar) = İğ * İs * İm * Ar

„ : Semer = Eğ * Es * Em * Er : Yük hayvanı üstüne vurulan nesne.

Burada üçüncü unsurlarda B—M tebadülü var ki mânada değişiklik yapmaz.

1 — Üğ, İğ, Eğ : Anakök. Güneşten alınan yükseklik anlâmında.

2 — Üs, İs, Es : Vasi saha anlâmıle anakök mefhumunun mümessili.

3 — Üp, İm, Em : Anakök mefhumunun tealluk ettiği süje.

4 — Ür, Ar, Er : Mezkûr süjede anakök anlâmını tekarrur ettiren eleman.

Şu halde bu dört unsurun belirttiği mâna : " Bir süje üzerinde tekarrur ettirilen yükseklik,, olur. Türkçe " Semer,, bizim nazarıımızda böyle bir anlâmı tecessüm ettirir; Türkçe "Sımarlamak,, bir nevi "Semerlemek,, tir. Fakat anaköke güneşten alınan hareket ve iş anlâmı verilince, yukarkı 4 unsurun belirttiği mâna bu sefer "Bir süje üzerinde geniş bir ölçüde tekarrur ettirilmiş bir iş, bir vazife,, olur ki gerek Farsça "Süpürden,, , gerek Türkçe "İsmar—lamak=Sımar—itmek,, ten bugün anladığımız mâna da budur. Ve bu halde Farsça "Süpür,, = Türkçe "Sımar,, dir.

6 — Da—den : Virmek.

Fars : Da = Ağ * Ad * Ağ

Trk : Öde = Öğ * Öd * Eğ Öde—mek in Filîğ maddesi.

„ : Ödek = Öğ * Öd * Ek „ ten Türkçe isim.

Arap : Eda = Eğ * Ed * Ağ Aynı mânadadır.

Rifat Necdet Evrim

GÖRMÜŞÜZ

— Eski tarzda —

" İNAN'IN İLÂVESİ "

Yeniyol Matbaası Trabzon

GÖRMÜŞÜZ

- Bir içtima münasebetiyle -
- Eski tarzda -

" Bu yazımı sayın Üçüncü Umumi
Müfettişimiz Bay Tahsin Uzer'e
sunuyorum. "

« Bağı dehrin hem hazanın , hem baharın görmüşüz ,
Biz neşatin da, gamın da ruzigârın görmüşüz. »

Görmüşüz biz mutlakiyyet devrinin halâtını ,
Devri hürriyette hakkın intiharın görmüşüz .

Hiç unutmaz ferdi vâhid ol fecayi sahnesin ,
Tıflı nevzadın sütünden ihtikârın görmüşüz .

Başka ambarlar lebalep, mideler, cepler tehî,

Biz o devrin irtişasın, inhisarın görmüşüz.

Memlaket yer yer yanarken iş vü nûş, zevk berdevan ,

" Kordî " nin uğrunda bir çok zer nisârın görmüşüz (1)

Görmüşüz biz köhne arz üstünde insan namına ,
Bir alay cehli mürekkep, hem himarın görmüşüz !

Kimseden yok hak yolunda havf vü pervamız bizim,
Biz bu yolda nice hasmın inkisarın görmüşüz.

" Ehli nahvet irtifai câhe mağrur olmasun, ,"
Onların biz câhî çâh olmuş mezarn görmüşüz.

Gusseden azâde gönlüm varsın olsun bin adûv,
Sengi ağyarın sonunda biz gubarın görmüşüz.

Söyledin mi bir hakikat gösterüp çini cebn ,
En yakın bir dostun amma iğbirarın görmüşüz.

Öyle dostlar var ki billâh bulmaya hiç bir kusur,
Zafa düşman, kuvvete hep iftikarın görmüşüz.

Paltonu tutmuş ta sonra hançer atmış gizliden,
Bil ki dostum şimdi ahlâk ihtikarın görmüşüz.

Bin yalan, bin hiyle, tezvîr, menfaat dünyası bu,
En şerirden bir fazilet iğtirarın görmüşüz.

Görmüşüz biz devri sabık itisafın, zilletin,
İttihadın, İtilâfın ah vü zârın görmüşüz.

Memleket işgal edilmiş tek ocak hiç tûtmüyor,
Öyle bir devri şeamet ıztırarın görmüşüz.

Babi Âli, babî hâl', hem saray zillet nisar,
Biz o hain padişahın kim firarın görmüşüz.

Her gönül feryad vü fiğandır, haneler : viraneler,
Azm vü cezm vü rezmin artık ihtizarın görmüşüz.

Zerre ümmid olmayan bir mahşeri matem vatan,
Bir "Deha," nin sonra birden tek kararın görmüşüz.

Her geçen gün millete bir leylei yelda iken,
Biz «Kamâl» in râd vü berk ü şererbarın görmüşüz.

Erzurumdan yükselen ol Neyyiri feyz vü necat,
Biz halâs vü itilânın ilk baharın görmüşüz.

Memleket yer yer refahın sırrını bulmaktadır,
Biz ki şarkın hızlanan her bir diyarın görmüşüz.

(1) Umumi harpte İstanbulda harp zenginlerinin parasını
çeken Viyanalı artist madam Kordî Miloviç

Mecmaı feyz vü mehasin ruhu "Tahsin,, ki "Uzer,,
 Biz ki şarkın böyle şefle iftiharın görmüşüz.
 Kayd vü şarta tabi işler sevmiyor hiç Bay "Nizam,, (2)
 Onda cevval bir zekânın ibtikârın görmüşüz.
 Dinledik hep vecd ile yüksek vülâtin işlerin,
 Her biri bir meş'al olmuş iftikârı görmüşüz.
 Bak ne coşkun bir hatiptir Bay "Refik,, "Danton" gibi
 Anlatırken fartı histen eşkibarın görmüşüz. (3)
 İşlerin bürhanı kıldı miri "Bürhan,, albümün,
 Fiyle geçmiş sözlerin kim ihtisarin görmüşüz. (4)
 Biz Tekerden tek kazalı bir vilâyet halinin
 Bilmem amma başta servet intizarın görmüşüz (5)
 Pek samimî anlatırken miri Akif işlerin
 Onda içten bir ifade iktidarın görmüşüz.
 Habbeza çok işlerinden miri "Haşim İşcan,, ın
 Erzurumdan bir terakki inficarın görmüşüz. (7)
 Hıfzı eş'ar sahasında binazirdir Bay "Ferit,,
 Onda imar gayretin hem iştiharın görmüşüz. (8)
 Hal vü tavrı pürvegardır hem müdebbir Bay "Uzay",
 Onda kanun hükmünü icra şiarın görmüşüz. (9)
 Dinledin sen bunca işler iftihar et Necdeta,
 Feyz vü nuru inkılâbın intişarin görmüşüz.

Rifat Necdet Evrimer

- (2) Üçüncü Umumî Müfettişlik Başmüsaviri Bay Nizamettin
 (3) Çoruh Valisi Bay Refik Koraltan Ataker
 (4) Ağrı Valisi Bay Burhanettin
 (5) Rize Valisi Bay Nuri
 (6) Kars Valisi Bay Akif İyidoğan
 (7) Erzurum Valisi Bay Haşim İşcan
 (8) Gümüşane Valisi Bay Ferit
 (9) Trabzon Valimiz Bay Yahya Sezai Uzay

1 — Ağ, öğ, eğ : Anakök. hareket anlamında.

2 — Ad, ed : Sahiplik, yapıcılık . . . Anlâmile anakök mefhumunun mümessili.

3 — Ağ, eğ, ek : Anakök anlamının tealluk ettiği süje.

Mâna : "Bir süjenin müessir hareketi,, dir. Türkçede yapmak ve birini ileriye sürmek mânalarını belirten ve aynı anakökten doğan "İtmek,, teki mâna da budur; Ödemek te ödenene ödeyenin bir nevi tesir yapması demektir. Şu halde Da = Adağ = Türkçe ödek olur.

7 — DAŞ—TEN : Tutmak, malik olmak.

Türk : Dağ = Eğ * Ed * Eg

Fars : Daş = Ağ * Ad * Aş (Ağ)

Türk : İtiş = İğ * İt * İş / İt—mek ten İsim I

Frenkçe: Touche = Tuş = Uğ * Ut * Uş I Değme mânasında isim I

1 — Ağ, İğ, Uğ : Anakök. Mânası hareket.

2 — Ad, İt, Ut : Sahiplik, yapıcılık . . . Anlâmlarile anakökün mümessili.

3 Aş, İş, Uş = (*Ğ) : Anakök mefhumunun tealluk ettiği süje. Msnasi "Bir süjenin müessir bir hareketi,, dir. Türkçe Tut—mak masdarının filiğ maddesi Tut = Uğ * Ut * Uğ da da, görülyor ki aynı strüktür ve aynı mâna vardır. O halde Daş = Tut = Değ = İtiş = Frenkçe Tuş dur.

Farsçadaki malik olmak mânasını Türkçenin "Edin—mek" masdarı ifade eder. Bunu filiğ maddesi "Edin : Eğ * Ed * İn (İğ), görülyor ki Farça «Daş» ile aynı etimolojik bünyededir.

8 — Nümuden : Göstermek.

Fars : Nümu : Üğ * Ün (Üğ) * Um * Uğ

Türk : Anmak : Ağ * An (Ağ) * Am * Ak

1 — Üğ, Ağ : Anakök. Güneşin aydınlığı.

2 — Ün, An (*Ğ) : Yakın, bitişik saha anlâmile anakök mefhumunun mümessili Güneşin, aydınlığını bitişik ve yakın sahaya taşırdığını bildirir.

3 — Um, Am : Kendiriden evvelki mefhumu üstüne alan süje.

4 — Uğ, Ak : Kelimenin mânasını tamamlayan, tayin ve ifade eden ek.

Mânası : "Bir süjenin kendisinde mevcut ve meknuz aydınlığı, müteayyen birşeyi, yakınına taşırmasının, yani göstermesinin adı " olur. Türkçe "Anmak" egomuzdaki bir şeyi. bir huviyyeti yakınıma ifşa ve izhar etmek, göstermek demek değil midir ? O halde Anmak = Nümu dur.

— Sonu var —

Dr. R. Gök Moran

Gurbette akşamlar.

Başım yanıyor yine benim bu dertli başım,
Bir odanın içinde gölgemle arkadaşım.
Ne kapımı açan var, ne gözyaşımı silen,
Ne içimin derdini şöyle yakından bilen.
Gözlerim o dört duvar arasında kalınca,
Dünkü hatıralarım içimde şahlanınca
Öyle sonsuz acılar duyarım ki derinden.
Gurbet gecelerinden , gurbet gecelerinden.
Ey beni bırakmayan saatim, kitaplarım ,
Bırakın ki bir ömür yolunda kalsın yarım :
Bırakın da kendimi vereyim bir engine
Ruhumun âşinası olan gece rengine.
Ey geceler! sizinle bir kaldığım geceler,
Saatlerce dolup da boşaldığım geceler,
Bırakın ki bu yolun başından dönmiyeyim,
Kara bir nur içinde bir daha sönmiyeyim ;

Rifat Necdet Eroimer

DADAŞ

— M. R. Tarakçıoğluna saygılarla —

Yaylanın çamını andırır boyun
Gönlünü dağlara bağladın dadaş!
Dünyanın en şanlı adıdır soyun,
Yarını temelli sağladın dadaş!..

Yüzün ak bitirdin, aştın her çağı,
Olmadın ömründe kulun uşağı..
Elinde her zaman zafer sancađı
Yıllarca, durmadan çağladın dadaş!

Üstüne yürüdü bir zaman deli
Cehennem ateşi, istibdad seli..
Sonunda büküldü hepsinin beli ;
Düşmanı kalbinden dağladın dadaş!

Çok çetin olsa da öldürecekisin :
Yokluklar içinden elini çeksin!..
Gelecek yıllarda hep gülecekisin
Geçmişte çok zaman ağladın dadaş!

Erzurum — 937
Hakkı Tuncay

HATAY

Hırslı, kıskanç bir gözün ilk hedefi değil ;
Hatay bir Ata yurdu, tarih andacı bize.
Ey dostlar, ey düşmanlar onu vermeyiz size,
O, çöllerde bulunmuş tesbih sedefi değil !...

Boralar bırakmasa, şimşekli gökler ezse ;
Ya bizler gideceğiz, ya o gelecek bize,
Andolsun o dağlara, andolsun Akdeniz'e.
Bizden değildir yurtta kim böyle düşünmezse ..

Yüzde kalıyorlar hep görmiyorlar hiç dibi,
Atam ! Yetsinler artık, çatmasın onlar bize ;
Ve bakıp anlasınlar şanlı geçmişimize :
Antep bütün yurt değil, bütün yurt Antep gibi ..

Hakkı Tuncay

İçtimai Tetkikler

Rasyonel Çalışma

Biz, tenbel değiliz. Kazma ve sapanlarımızla kazıp sürmedik yer bırakmıyoruz. Taş yamacın üstüne toprak taşıyıp tarla haline koyduğumuz çoktur. Kilometreleri adımlarımıza vurmaktan usanmamışız. Bu, muhakkak ki en kuvvetli tarafımızdır.

Ya niçin yoksuluz? İşte derdimiz buradadır. Çalışıyoruz. yurdumuz var. Fakat yoksuluz.

Bir süt mütehasşısından dinlediğim şu vakaya iyi dikkat edelim ; Bir Macar asilzadesinin çiftliğinde (Avgosta) adlı bir inek bulunuyordu. Bu hayvan (54.600) gram süt vererek rekor kırmış bir vaziyetteydi. Sonra bu ineğin sağıcısı Hârbiumumide asker olup vazifesinden ayrıldı. İnek de günden güne sütünü azalttı. Tekrar aynı sağıcı çiftliğe gelip işe başladı. İnek sütünü arttıra arttıra eski verimine kadar çıkardı. Meğer iş, sağımda imiş.

Biz, çalışıyor da yoksulsak (Avgosta)tolan, yurdumuzu sağamıyoruz demek. Dert şöyle meydana çıkıyor : İyi sağamıyoruz.

Tabiğat dediğimiz güneş, hava, su, toprak ve diğer canlı ve cansız varlıkların bütünüyle hayatı-

mız arasında bir vasat vardır. Bu vasat ilk bakışta (teknik) denilen istihsal materyalıdır. Daha derinlerde ise bu vasat, gözle görülüp elle tutulan teknik materyalı hazırlayan, asıl insanın (kafa) sıdır. Kafanın hadiseleri hesaplayıp daha kolayı, daha kolaylıkla daha çoğu elde etmek üzere olan zihni faaliyetidir.

Dakikalar içinde kilometreleri tekerleklerine saran otomobil, dalgalara dalga cüssesile koç vuran vapur, hava boşluğu içinde zamanı yoketmişçesine uçup koşan tayyare ... Hep bunlar, kafa içinin maddeleşmiş senbolleridirler.

Büyüklerden biri şöyle diyor : "Cihanda denizlerin vüsatinden daha geniş bir saha vardır sema. Fakat semaların da genişliğinden daha vasi bir saha vardır ki insan ruhudur.,"

Buhar, elektrik, motör ... Ve bütün medenî asar, küçük kafa yuvarlağının kim bilir milyonda birini bile doldurabilmiş midir?

Bu, böyle : Kafa ve tabiğat gücü. Kafanın tabiğat gücünü kendi emrine sağıp boşaltabilmesi derecesine göre de hayat varlığı,

Bizim yoksul, fakat çalışkan köylünün ihtiyacı herşeye değil, yalnız bir şeye, (Rasyonal çalışma) bilgisine,

Düne kadar köylünün bileğini, hafızasını dolduran görenek işletti. Ve bütün harcanışa; kırılıp budanışa göre de köylü bire beş, altı ve nihayet on alabildi.

Bilekleri düşünüş kuvvetile

çalıştırıp, az emekle çoğa varmak yolundayız. Türk köyüne inkılâp giriyor demek. hafızalardan verimsiz (görenek) silinip, bileklerde kafa enerjisi yerleşiyor demektir.

Elli eğitmen, elli köy; elli yıkılış ve elli yapılış. Bu ise, inkılâbın yürüyüşüdür.

Cınavuz — Halit Ağan

İNAN

— Geçen sayıdan devam —

Hain ve müstebit saray; o müstahkem İstanbulda, paşalarıyla, vezirleriyle, bendegân ve esdikasiyle Rumeli dağlarında açılan ihtilâl ve nürriyet bayrağından ürker, tiril tiril titrerken Manastırda genç «Âtıf» lar, Selânikte genç «Mustofa Necip» ler istiptadın azılı paşalarına, sinsi ve vicdansız hafiyelerine, satılmış namussuz casuslarına kurşun sıkıyorlar, ölüm savuruyorlarken kızıl müstebidin son güveni; Müşir Osman paşayı da dağlara kaldırıyorlardı.

Yer yüzünde medenî insan gibi yaşamak demek; hür olmak demektir. Hür olmak demek; ferdlerin öz ve meşru mesailerinden mütevellid semerelerini serbes kullanmak, vicdan duygularında tam bir serbestiye malik olmak, doğru bildiğini serbes söyleyebilmek, serbes yazabilmek, âmmeye taalluk eden her şeyleri âmme huzurunda serbes münakaşa yoliyle faydalı kılmaktır. Bunların aksi şekilleriyle milletlere musallat olan devlet idareleri mezmumdur, makduhtur, millet tarafından yıkılmağa, parçalanmağa lâyıktır.

Âmme vicdanına müdahale eden, hakkı kalem serbestisini nezeyliyen, âmmeye taalluk eden doğru bilgilerin neşrine set çeken ve serbes münakaşa yollarını tıkayan devlet; milleti esaret zincirlerine vurmuş, âmmeyi şerefi olmıyan bir ırgat, haysiyeti olmıyan bir uşak, hiçbir medenî hakka malik olmıyan esir derkesine sokmuş demektir.

Medenî insanlar gibi yaşamak istiyen milletler; hürriyet yolunda ölümün hayat olduğunu, hürriyetin verileceğini değil cebren ve kahren alınacağını takdir ederler. İşte bu medenî insanlık kaidesine; artık yeni inan «Ya hürriyet

ya ölüm» şeklinde her nasıya yazılmış, istipdat ifritleri taraf taraf yerlere serilmiş ve 1293—1876 da « Kanunî esası » ye sadakat yemini ettiği halde yemininde hain olmuş bulunan koca müstebit Abdühamidin otuz üç seneden beri sığındığı ve kalkan olarak kullandığı zalim kuvvetleri birer birer tahrip, saklandığı siperleri teker teker fethü zaptedildi.

Dokuz Temmuzda Gevgelide, on Temmuzda Manastırda, onbir Temmuzda Selânikte Türkün muzaffer hürriyet bayrağı, sancak gönderlerine çekilirken yeni ve muvaffak inanı selâmlıyan toplar da yer yer patlıyor, ta Kafkasya hudutlarından Erzurumdan, Basra körfezinden Bağdattan, kırmızı denizden Yemenden, Hicazdan, Akdenizden, Şamdan, Beyruttan, Trablusgarptan, Adriyatik denizinden, Yanyadan ve İşkodradan, Bosna hudutlarından, Taşlıcadan, Metroviçeden, Üskübten, Ege denizinden İzmitten, Çanakkaleden her gün coşkun mukabeleler geliyor ve şimdi sevinç içinde kaynaşan bu gür millet ile pür zafer ve pürşan dalgalanan sancak önünde o zuhaflı Yıldızının cebbar, müstebit ve günahkâr, mürâî Halifei ruyü zemin,, i yerlere kapıyor, istiğfari zünub secdeleriyle mürüvvet ve merhamet dileniyordu.

Bütün dünya; «Hasta adam» ın derin uykulardan baş kaldırmadan öleceğine, Türkiye imparatorluğunun tamamen inkiraz bulacağına emin ve bırakacağı zengin mirasların anbean taksimine fırsat beklerken dokuz Temmuzda Gevgelide, on Temmuzda Manastırda, onbir Temmuzda Selânikte ve sıra ile bütün Türkiye imparatorluğunun engin iklimlerinde yer yer patlıyan hisapsız

toplâr; asırlarla yıkılamıyan kara bir kuvvetin ve bir türlü yere vurulamıyan azgın, yırtıcı bir saltanatın pençesinde ölümlere mahkûm bulunan Türk milletinin nihayet ugandığını, medeniyetlere giden yolları tıkayan karanlıklardan kurtulmağa çalıştığını, iblis beyinli halife ve sultanların istipdat kelepçelerini encamkâr parçaladığını ilân ediyordu.

Artık ana yurdun bir başından öteki yanına kadar bütün enginliğinde içten ve dipten kaynaşan millet birbirine sarılıyor, uzun ve karanlık bir gecenin r'lara azap ve ızdırap yüklüyen kasvetinden kurtulanlar gibi birbirini öpüyor, coşkun bir ana baba gününde, kabaran ve taştan bir mahşer meydanında gözlerini açıp dünyaları ilk görenlerin sevinçleriyle yekdiğerini kucaklıyordu.

Yüz yıllarca süren dahilî düşmanlıklar şimdi bu yeni inan mucizesiyle sevgiye dönmüş, kardeş kanı döken silâhlar ellerden düşmüş, yürekler kin ile değil kardeşlikle coşmuş ve yepyeni bir vatandaşlığa, sınımsız ve özlü bir muhabbete bütün yurd en canlı bir meşher olmuştur.

Rumelinin yeşil dağlarından, Anadolu'nun yüksek yaylâlarından, engin Irakın hurmalıklarından, Yemenlerin, Trabulusların alevli kum sahralarından bu sıcak Temmuzda yükselen sayhalar; herşeyi kökünden kopurup savuran fırtınalar gibi İstanbulun etrafında birleştikçe; milleti soyan soğana çeviren, ondan söylemek, konuşmak, yazmak haklarını nezededen, onu bir esir, bir köle, nihayet her türlü insanlık hukukundan mahrum ve tıpkı bir hayvan gibi kullanılan haydut müstebitler; bu top sesle-

riyle inlerinden can havliyle fırlayıp kaçan canavarlar gibi hudütlardan aşılıyorlar. başka devletlerin ülkelerine sığınıyorlar, oralarda kendilerine bir melce, bir in arıyorlardı.

Fransız Büyük ihtilâlinde de millette hiyanet eden bütün haydut ve zalim müstebitler İngiltereye, Almanya'ya, İtalyaya kaçmamış mı idiler?.. İstiptadı millete bile bile tatbik edenler; kahnun denilen zalimane hükümlerle, kahharane iradelerle ammeji hayvana, vatani çfilîge döndürdüklerini pek âlâ bildikle indendir ki, ilk ânî ihtilâlde firar ederler, başka diyarlarda ve hatta milletin hasmı canı olan devletlerin eliyle yapılacak yardımlarla yeni hiyanetler icrasına intizar ederler.

Hainler; daima cebin ve daima bir ceza gününe muntazır bulunmakla mazu haşşettirler. Bu sebeptendir ki ferdlere bir an nefes aldirmazlar. Hafiyeleriyle vicdanların derinliklerine kadar el uzatırlar. Herkesi göz altında bulundurarak vatandan, milletten, haktan, hakikatten konuşturamazlar. Gözlerden saklı ve çok şedit sansör teşkilâtlarıyla yurd gazetelerinin ağızlarına dehşetten imal edilmiş kilitler takarlar, veya ki altından bir örgü ile dillerini bağlarlar, Hasılı bütün vatan enginliğinde ezraile benziyen kara ve ölüm kokan elleriyle millî varlığı tedhiş ederlerken yetişkinleri gazetelerde bir sürü havaiyat ile işgale çalıştırlar, mekteplerde daima müstebide medhiyeler okutan, dualar ettiren hocalarla yeni neslin şuurunu tevkif ve tahriide uğraşırlar.

N. Korkusuz

— Devamı var —

Hayat ve Kitaplardan Notlar

Bazı insanlar vardır ki hasis endişe ve menfaatlarını (hasbîlik) kisvesine büründürürler. Sakın inanmayın, onlar insanların en muzır olanlarıdır.

Dostluk, menfaat ile ölçüldüğü günden beridirki adını değiştirdi, samimiyet oldu.

Kazanova, kırkıktan sonra Kazanovacılığı bırakmıştı. Halbuki şimdi kırkıktan sonra Kazanova olmağa çalışan nice ihtiyar delikanlılar var!

Sulak yerlerde yetişmiş bazı insanlar vardır ki (ültra sulu) dur, öyle suludur ki konuştuğu zaman bile salyasını koyverir.

Bir adamı anlamak istiyorum sunuz, eline geniş salâhiyet veriniz, derhal mahiyetini anlatır.

Diyorlarki : Her kadın evvelâ kadındır, ona iş tevdiinde yine evvelâ kadın olduğunu düşünmek lâzım.

Düşünmek, evet bir ibadettir, yalnız iyi düşünmeyi bilen için!

(Rousseau) diyorki : (Çocuğun

terbiyesi) doğumundan başlar, biz diyoruz ki çocuğun terbiyesi, çocuk doğmadan başlar.

Okumak.. Çok tavsiye edilen, az yapılan iş! Neye okusun ki okumadan okumuştur!

Her anne, çocuğundan şikâyet eder, bence her anne kendisinden şikâyet etmelidir.

Eşini ihmal eden koca, bir dalâl dostudur. Mudil olmaya namzettir.

Kadın, ideal kadın evine bağlı olan kadındır. Makyaj yüz içindir, için makyajı yok ki!

Hep kendisinden bahsedeni tâzip etmek istiyorsanız, ona başkasından bahsedin!

Dudağın sakladığını göz ifşa ettiği için Âdem ile Havva zamanındanberi dudakla göz arasında daimî bir muhaseme vardır, bu muhasemede alelekser dudak mağluptur.

Yalan, şimdi hakikatten önce koşuyor, nasıl koşmasın ki hakikate nisbetle hafif siklettir.

F. N.

Kitabiyat

Atatürkün Nutukları

Reisicumhurumuz Atatürkün 1 ikinci teşrin 1937 Kamutayı açış nutukları çok zarif olarak tabedilmiştir.

Cumhuriyet hükûmetine yeni ilham ve direktifler veren, memleketimizi muasır medeniyet seviyesinin fevkine çıkaracak yolları gösteren bu vecizeler muhalledesinden her Türkün birer tane edinmesini ve herkesle okumasını hararetle tavsiye ederiz. Nutuk, yeni Türkiyenin kalkınma sehnamesidir.

Üniversite Konferansları

İstanbul Üniversitesi 1935 — 1936 ders yılında Üniversite salonunda verilen konferansları, "Üniversite konferansları" namıyla tab ve neşrettirmiş ve kültür müesseselerine göndermek lütfunu da göstermiştir. 403 sayfadan mürekkep olan bu eser, ilim ve fen otoritelerinin şu konferanslarını ihtiva etmektedir.

Rektör Cemil Bilsel ; Açış nutku, profesör Akil Muhtar Özden: Açış dersi, Dr. Karl Neuberger : İnsanlık hizmetinde mikroplar, Pr. Hans Reichenbach: Descartes ve r a s y o n a l i z m Hüme ve tercübecilik ve Kant ve inti kat felsefesi ve Pr. Andreas B. Schvarz, ve Pr. Julius Hirsch Anadolu da bir seyahat, Pr. M. Sekip Tunç bugünkü Psikolojinin verimleri, Pr. Liepmann : 150 milyon sene önce Ichtyosaurus'larda doğum vetiresi Pr. Th. Bossert Eti krallığı Pr. Spitzer: Paddirüs araştırmaları Bocaccio bel—esprit edebiyatının doğuşu ve Cervantes Orta çağ âleminin batması Pr. Akil Muhtar Özden: Şimdiki fizik ve biyolojinin bize gösterdiği yol, Pr. A. Naville verasetin sitolojik esasları, Pr. Spitzer Rabelais : Pr. Frank : Asabi "tenbihin", Kimyevi intikali, Pr. Hulusi Behcet : Frengi tarihi ve geçirdiği devirler, Pr. T. Neumark : Cihan ekonomisinin geçmiş ve ge-

leceği, Pr. W. Röpke : Cihan ekonomisinin bünyesi, Pr. Kessler : Beynelmilel nüfus meselesi, Pr. Kraepelin : Suni kauçuk meselesi, Pr. Şükrü Bâban : Dünya para meseleleri, Pr. İbrahim Fazıl Pelerin : Beynelmilel ticaret ve finans münasebetleri bakımından Türkiye, Pr. A. Rüstov : Cihan ekonomisinin zihni temelleri, Pr. Ömer Celâl Saraç : Ziraat ve sanayi memleketleri, Pr. Cemil Bilsel : Boğazlar ve Türk teşebbüsü. Bu kıymetli eserin mutalâasını bütün n.ünevverlerimize tavsiye ve üniversitemizi; bu konferansla-

rı dinlemekten mahrum olan İstanbul haricindekiler namına tebrik ederiz.

İlk ve orta öğretim matematik terimleri.

Kültür Bakanlığımız, ilk ve orta tedrisatta kullanılan riyaziye istilâhlarının Türkçe — Osmanlıca, Osmanlıca — Türkçe, Fransızca — Türkçe karşılıklarını muhtevi çok değerli bir rehber neşretmiştir. Yalnız riyaziye öğretmenlerinin değil, bütün münevvarların istifade edeceği bu eseri herkese hararetle tavsiye ederiz.

R. N. E.

Ahlâk

Ahlâk ve Medeniyet

Yazan :
ASEN PRAHOV

Çeviren :
M. YALÇIN TUNA

Cenevre Felezoft ve pedagoğu bulunan Jan Jak Rusonun «İlimlerle san'atların tekâmülü ahlâkın ıslâhına yardım etti mi» hakkındaki mütaleası ahlâkla medeniyet arasında faydalı ilgiler uyandırdı. Bu da medeniyete ahlâkçılık adı ile bir hakikat olarak doğuyor. Ruso burada, keskin bir zekâ ve büyük bir cüretle medeniyeti ahlâksızlıkla tasrih ediyor. Öyleki, her vakit kat'i ve değişmeden medeniyet ahlâkı imha ediyor. "Bizim ruhumuz san'at ve ilimlerimizin olgunlaştırılmasında muvazi olarak yıkılmıştır," demektedir. "İlimlerle san'atların ışığı doğar doğmaz ufkumuzdan fazaliyet kayboluyor. Bu hadise bütün zamanlarla birçok yerlerde seyredilmiştir. . Daha sonra da «İlim ve fazaliyet imtizaçsızdır; iffet ve namuskârlık cihaletin kızıdır». O Mısıri, Yunanistanı ve Romayı misal olarak alıyor ve bunların bataşına her vakit ilimlerle san'atların tekâmülü ve medeniyetin doğuşunu gösteriyor. Çok açık görünüyor ki, Ruso ahlâka en büyük bir varlık olarak bakıyor; onun mevcudiyetini muhafaza etmek için de medeniyete hücum ederek onun yüzünde yalnız bir yıkıcılık görüyor. O, ilk bedevilik, taassup, cihalet ve tabii duruma dönülmesini tavsiye ediyor. Orada da insanlığın altın devrini görüyor. "İnsanların ilk iptidai durumu mahkeme edilmeden ahlâkın üzerinde durulmaz" demektedir. Sonra da bu parlak kıyı yalnız tabiatın elleriyle süslenmiş, durmadan da nazarı dikkatimizi celbediyor, ayrılırken de bir tesir hissi veriyor" diye söylüyor. Rusonun anlayışı pek açık ve sade. İçimizde belki bir çokları da kendilerinde ruhan onun haklılığına kanidir. Yine bütün vak'alarda sanki bunu tasdik etmekteydiler. Biz biliyoruz ki, bir memleket ne kadar medeni ise, daha kat'i ve emin olarak onun halkının ahlâkından şüphe edebiliriz; yine biliyoruz ki, büyük şehirlerde, medeni hayat ne kadar yüksekse, ahlâkan sukutta o derece yükselmekte; bununla birlikte medeniyet de ne kadar yüksekse, daha fazla olarak bu sukutta o derece korkunçtur.

Aynı zamanda hepimizce malumdur ki, insanların ahlâkı medeniyet seviyesinden genel olarak yüksekse, bu her vakit bütün tenkitlerden uzaktır. Bu bhusus san'at adamları için bir hakikattir. Bizde hiçbir şüpheyi uyandırmıyan bir hakikat varsa, o da medeni hayattan, medeniyetten uzak bulunan köylerde halk cahil, pek sade, tabii ve ahlâkan da sağlam ruhludurlar. Yine bu köyde ahlâkın karakteri bu şekilde sağlamlığı ile ölçüldükten sonra, bu hayata galebe çalabilmek bir demiryolunun geçmesi

veyahut da bir fabrikanın yapılmasıyla medeniyetin gelmesi birkaç yıl içerisinde kökten halkın ahlâkını değiştirecektir. Biz şunu çok iyi biliyoruz ki, her vakit şehre düşen köy halkı bu büyük medeni hayatın akışına uyarak ahlâkan eriyip mahvoluyor. En sonra biz Rusonun gösterdiği binlerce vak'alar karşısında gözlerimizi kapıyamayız. Çünkü; medeniyetler yeryüzünden ahlâkın korkunç sukutu ile battığı tavsif edilmektedir.

Medeniyet, medeni varlığın doğuşudur. Sıra ile buna ilim, san'at ve ahlâk da dahildir. Her bir medeniyetin kendi biçimi vardır. Bununla da o, yani ilim, san'at ve ilah gibi zamanda veyahut da devirlerinde kendi varlığını taşıyan şekli almaktadır. Bu çok tabii ki, ahlâk içindir. Ahlâk verildiği medeniyete daha doğrusu bir (Morale) olacak, böylelikle aldığı forma ve evsaf ile zaman ve yerlerin - muhitin yardımlarıyla tek ebedi ahlâk doğacaktır. Şu halde ahlâk ile medeniyet arasındaki münasebatı bu vaziyete tesis edebildiğimizde ahlâkın diğer formları medeniyete onun başka aksami gibi giriyorlar ki, (Morale) medeniyetin bir unsurudur. Binaen aleyh (Mo-ale) medeniyet tarafına doğru kısım bütünü nezdinde münasebattardır. Fakat, bu ilk görüştür. İleri doğru olan tabliller bize medeniyet ile ahlâk arasında muhtemel bulunan diğer münasebetleri açmaktadır. Sonunki de, uzun gitmeden bize birincinin terkihidir. Sosyete ahlâksız olamaz; aynı zamanda, sosyeteyi yaratmak için muhtemel olarak bilhassa bir ahlâk forması yaratmak, bu da sosyeteye aşikâr bir surette, fakat medeniyeti tesis edebilmek için daha uzun tarihi bir hayata ihtiyaç vardır. Burada kanaat hasıl oluyor ki, ahlâk medeniyetten daha birinci, sonraki daha geç doğuyor. Okadar ki, ahlâk her ne çeşit medeniyet olmasa bile varlığını gösterecektir.

İlimler ve san'atlar ne gösteriyorlar ve onlar nasıl tesis edilmişlerdir? . Onları doğuran kaynaklar nerededir? . Ruso hesap ediyor ki, ilimlerin doğuşuna saik bizim noksanlarımızdır. Her bir ilmin temelinde o bir noksanlığın battığını görüyor ve onu yaratıyor;

Astronomie ona göre hurafattan doğmuştur. Talâkatı lisan - Hukuk yalandan, istigrahtan ve bütün ötekiler ve etika da hatta insanlığın gururundandır. Rusonun bu görüşü çok açık ve isabetsizdir; çünkü, bir ilim ve fen adamı yorulmadan, yılmadan, usanmadan bütün hayatını kendi kabinasında ve laboretuarlarda geçirerek, başını yorarak yeni yeni ihtiralarla doğru gitmektedir. Hiç şüphe yok ki, bütün bunlar kendi soydaşlarını memnun etmektedir. Bir Pasteorü, bir Galilei, bir Lavoazie, bir Arşimet in çehresile ve daha birçok kimselerin ilim için kendilerini ve hatta hayatlarını feda ettiklerini hatırlayınca Rusonun sözleri ne kadar korkunç ve şaşkın bir halde ses veriyorlar. Gesen ilim ve san'at en yüksek bir olgunluktur, diyor. Demek ki bunlarla, kim uğraşıyorsa, kendi çirkin arzularıyla menfaatlerine galebe çalan kuvvetle yüksek bir varlığa yükselmiştir. Gesenin sözleri ilimle uğraşan kimselerin simalarını ne kadar haklı olarak yükseltiyor. Fiorster, Gesenle fikir birliği olarak diyor ki: "İnsanlığın yüksek deha idrâkinin büyük bir ehemmiyeti vardır. Yani kendi şahsi ihtiraslarından ve kendi dünyasından ne kadar fedakârlık yapabilmiş, başka bir kelime ile ne kadar ahlâklıdır". Binaenaleyh bu fikir adamına göre, bir insan ilimlerle meşgul olmağa muktedir olupilmek için, o kendi ihtiraslarından feragat ederek kendinde bir ahlâk karakteri işlemiş olması lâzımdır. Fiorster hatta ahlâk karakterini mantıkan düşünülmesini ortaya koyuyor. Demek bu ruhiyatça da böyledir. Daha doğrusu felsefi bir hakikattir. Binaenaleyh, mantıkan düşünme bilmeğimizin için, çok doğru ki, aklı selimimiz

önünde bütün menfaatlarımızdan uzaklaşmamız lüzumludur. Bunu yapabilmek için bizim bir ahlâk karakterine sahip olmamız gerektir. Her vakit bir hakikatı keşfetmek için, herşeyden evvel namuskâr bir kelime, ondan sonra da sağlam ve kabiliyetli bir akli selim. Fikirlerini yazdığımız ilim adamlarıyla Libih hem fikir olarak büyük bir ihtirasat hissile hakikatı söylemektedir. Hakiki bir ilmi tetkikat yapmadan, uzun hayatın engellerini hiç kimse yenemezdi. Bütün bunlardan görülüyor ki, insan zekâsının ulaştığı bütün ilimler, büyük bir nimet ki ahlâkın yüksek dehasının varlığı ile yaratılmıştır. Ahlâk olmamış olsa idi, insanlık hiç bir ilmi yaratamazdı. Hakikaten bu ilim adamında ahlâki bir ruh yoksa, bütün kendi şahsiyetini unutarak hatta kendi mevcudiyetini bir hakikatı keşfetmek için feda edemez. Bununla da yafnız insanlığı zenginleştirir. Binaenaleyh çok açık ki, Ruso ilimleri yararan bizim noksanlarımız, daha doğrusu ayıplarımız demekte haklı değildir. Bilâkis bunun aksi doğrudur. Yine biz talebelerimizi ilim alanına götürerek gereken kültürü vermekle her idrâk işinin temeli olan ahlâk ruhunu yaratmağa çalışmaktayız. Eğer bir talebe lâkaytsa, o bütün ilmi faaliyetlerden mahrum ve zavardadır. Yalnız ahlâki karakter onu faaliyete getirebilir. Evvelce de söylediğimiz gibi, bir insan ilimle meşgul olabilmek için, daha ziyade ve fen yaratabilmek için, herşeyden evvel ona yüksek bir ahlâk karakteri, bundan sonra da kabiliyetli bir zekâ lâzımdır. Bütün bunlardan netice : Her ilimde olduğu gibi bütün ilmi ve fenni faaliyetlerin temeli ahlâktır. Ahlâksız ilim ve fennin yaratılması imkânsızdır.

II

Nasıl biliyoruz ki, medeniyetin diğer kolu san'attır. Bunun kökünün de ahlâk olduğunu daha şimdiden söyleyelim. Ressamın faaliyeti yine aynen Gesenin (Terminologie—İslâhatı fenniye) sile şöylece tebarüz ettirilmiş Şahsiyetin fevkinde, tamasız, lâkin her tamasız faaliyet, kelimenin kendisinden de anlaşıldığı gibi ahlâktır. Bir san'atın varlığını yaratmak için, vicdani bir iş ve pek az da ahlâki karakter icap etmiyor. Eğer bir insanda, daha doğrusu ilim adamında sabır, iyi ruh, ciddiyet ve dünya etrafında felezof düşüncesiyle ilgili değilse, o kimse kendisinde kabiliyet, karakter uyandırarak eşyanın ruhuna girip onlara güzelliklerinden aldığı sermaye ile kendi san'atını yaratmaz. San'atta da aynen Libihia terminologiesile gösterelim :

Güzele estetik bir ibtilâ ile meftuniyeti almıyan her biri, san'atın enginliklerini yenemez. Teknik kabiliyeti olan kaba, nezaketsiz kimse san'at yaratamaz. Yüksek ve ciddi, sert tabiatlı Bethovenin siması san'atta sığırılmış, lâkin hiç kimse in işitmediği ses ve ahenkler gelmiş. İşte bu da bizim söylemek istediğimize bir delâildir. Onu yaratan Benara Miloskanın temiz ruhu bundan sonra da onun dehası. Binaenaleyh san'atın temelinde de ahlâk durmaktadır. Eğer bir sosyete ahlâk nedir bilmiyorsa, san'at nedir, ilim nedir, fen nedir bunu da bilmiyecektir.

Burada itiraz olarak sosyetenin ahlâk esasını tutmayıp yolsuzluklara düşen, medeni insanları babusus hazin bir şöhet alan ahlâksızların oldukça genişliyen delillerini bize gösterebilirler. Bu gibi delillerde hakikaten mevcuttur. Yüzlerce Paris ressam, şair, dekant ve modacıların hayatları bunu tasdik etmektedir. Yalnız onlar da

değildir. Edgar meynenede öldü. Dostoyevski hayatının büyük bir kısmını Avrupanın komarhanelerinde karısının paraları ve elbiselerile oynamakta geçirmiştir. Artür Rembo ve Pol Berlin - Fransanın zayıf şairleri - "Absinthe,, pelinle kendi vücutlerini zehirlendiler. Fransanın dramatorğu Anri Batay kokain istimal etmesinden pek genç yaşta öldü. "Kötülüğün çiçeği,, adındaki eseri yazan Bodler afyon morfini kullanması ve onun uyuşturucu hilesi altında yazmıştır. Çünkü, Parisin gece hayatına temayülü vardı. "Salome,, yi yaratan Oskar Uald yenilemiyen sui istimaleri ile zindanlara kadar gitti. Bizim söylemek istediğimizi sanki bu hakikatler, tam aksini ispat ediyorlar. Hepsi de diyorlar ki, ahlâk ve san'atın genel olarak hiç birşeyi yok. Eğer bunların hayatlarını tetkik edecek olursak bu adamları göreceğiz ki, kendi san'atlarının yüksekliğine çıkıp san'atını yaratmağa miktendir olduktan sonra daha genç ahlâksızlıkları beliriyor. Onların çocukluğu, daha doğrusu tayin ettikleri zaman, gençliğin bütün sevinçlerini yaratmak için, şüphe, çalışmak, aemat, elem, temiz ve namuskâr bir emekle bitmiştir. Artür Rembo ilk yazdığı şiiri ile onu bir şair gibi yükseltiyorlar. Lâkin o rahat ve sakin olarak doğduğu köyünde yaşamamıştır. Dostoevskinin çocukluğunu, esas olarak da bütün ressamın çocuklarını hatırlıyalım. Onun ezici ve engellerle dolu hayatını, onun sonsuz temiz ruhluluğunu, ciddiyetini düşünelim. İnsanlık hayatını gizliliklerini öğrenmek, kendi sa'atının dehasını yaratmak için coşkun ihtirası önünde hiç birşey duramıyor. Dostoevskinin pek sağlam (Morale) i vardı. Bunun için de o, onu mahpushaneye, Sibiryaya götürüp tahamnül etmesine yardım etti.

Ressamlarla şairler ve bilâhara daha pek çok ahlâkları değiştiren büyük adamların hepsi, bilâistisna engellerle dolu yollarını aşip san'atlarının doruğuna çıkanlar, gönüllerinde yüksek mefkûre hayalleri, ruhuna miyar edilemiyen temizlikleri, sonsuz bir namuskârlıkla iyi ruhluluğu ve vicdani taşımışlardır. Yine başka türlü olamaz. Bilâhara hakikaten birçokları ahlâkan sukut ediyor. Onların sukut sebeplerini daha sonra işaret edeceğiz. Şimdilik yeter. Yalnız tasdik edilsin ki, dahi kendisinde aessam veyahut şair olduğunu yazattıkları vakit, ahlâki karakterde imişler. Bu Artür Rembo Dostoevski Edgar ve diğer bütün ötekilerin hepsine şamildir.

Medeniyetin diğer esası da dindir. Onun kuruluşunda da ahlâk yer tutmaktadır. Hatta daha fazla din ahlâkın bir formasıdır. (Morale) bazan verildiği devirde dinî kıyafetini geymektedir. Bu da Müslümanlık, hristiyanlık ve Budizmde olduğu gibi her bir dinin kendisinde ahlâki elemanları vardır.

Hukukî esaslar çok açık ki, onların kaidelerinde verildiği sosyetenin morali yer bulmaktadır. Her vakit onların anlayışları hukukî esas tipidir.

Hükümet hayatında insanların ahlâki anlayışlarının olgunluğu tesirile değişmiştir. İnsanlık, mefkûresinde yaşattığı hükümet hayatını bulmağa çalışıyor. Lâkin o ancak ahlâkta yaşayabilecek, ona kavuşmak için insanlığın yürüyüşü de bütün siyasî tarihi doldurmuştur.

— Devam edecek —

DİL

(Dilim için)

İstanbulda geçen sene çıkmaya başlıyan (Her ay mecmuasının) dört sayılı nushasında "Âdemaleyhisselâm Türkçe bilirmiş" başlığı altında Bay İbrahim Hakkının bir yazısını bir ay önce okumuştum. Pek derin bir araştırma zevki taşıyan bu yazı ile İbrahim Hakkı Kahirede çıkan «Elbilâğ» gazetesinin 3572 sayılı nushasındaki başmakalesine yerinde bir cevap vermişti.

Mısırlı muharrir alaylı, iğneli bir kalemle bu makalede Konya sayısları Bay Naim Hazimin "Arap dilinde Türkçe kökleri,, hakkındaki tezine tariz etmek istediğini söyleyen İbrahim Hakkı bu tezin bütün anlâmiyle ilmi olduğunu, Arap dilinde yabancı köklerin varlığını ilk söyleyen (Naim Hazim) olmayıp yirmi beş sene evvel " Eddi şir ,, adlı bir Geldani papası " Elelfazulmuarrabatuminelfarisiyye,, ismindeki eserinde göstermiş olduğunu söyleyerek ben burada Bay Naim Hazimin avukatlığını yapacak değilim, demiş ve " Âdemaleyhisselâm Türkçe bilirmiş ,, diye aldığı başlığı izah etmişti.

Ben de burada Bay İbrahim Hakkının tamam cevabını eksik sayıp tamamlamak cesaretini, yahut cahaletini göstermek istemiyorum.

Dilim döndüğü kadar dilim için gördüklerimi, duyduklarımı yazmak istiyorum. Arap dilinde yabancı kökleri sayıp dökenler yirmi beş senelik bir zamanı

aşmaz değil aşağı yukarı sekiz — dokuz asırlıktılar.

Hicri tarihin 427 sinde ölen "Nisaborlu sealibin,, "Fikhulluğa,, sini Mısırın zengin kitabevlerinde alaycı muharririn göremiyecğini sanmıyorum.

Yalnız NİSABORLU âlimin Türk olduğunu iddia ederek «Fikhulluğa»nın bir Türk âlimi için bir Araba karşı ihticaca salih bir vesika olmaz diye bu alaycı muharrir bir mantık yapacak, demek Türkün Arap, yahut Arapça için yazdığı eserler ihmale lâyık görülecek. O zaman Mısırın pek zengin bildiğimiz kitabevlerinin dolapları boşalmıyacak mı? Hele Faraplı Türk CEVHERİNİN " Sıhahi " bırakılırsa sakatlanan Arap lügati ne olur? . . .

Yine Arap dilinde yabancı köklerden, sözlerden bahseden eserlere dönelim. Mısırlı muharrir milâdi 1144 h'e i 539 da vefat eden " CEVALIBİ " nin (Elmuarrebatu minelkelâmülcemî) adlı eserini de işitmedi mi? Kimbilir? Belki görememiştir. Çünkü bizler de bu eserin Alman " Kârlis edvar sahav,, tarafından Layipzigde tabedildiğini kitabiyatta gördük. Adları yukarıda geçen şu iki eseri bırakıyorum. Yavuzun Kemal paşa oğluna karşı Mısırlılara ibni Kemali sayılan "Celâleddini Suyutî,, ye ne denilecektir?

Milâdi 1505, hicri 915 de ölen o suyutî ki : Garp âleminde de tarihçiliği ile tanınmış bir simadır. Bu âlim yabancı

köklerin Kurandakilerini toplamak için " Elmühezzeb fima vakaa filkurani minelmuarrab,, adlı eserinden başka tefsir usulüne dair yazdığı "İtkan,, de de Arapçadaki bu yabancı köklerin yüz küsürünü dercetmiştir. Bunları da mı görmezden geliniyor? . . .

Suyutî kurandaki yabancı sözleri kök olarak gösteriyor. Bitarafıkta bu alaycı muharrir ne olurdu ki : Biraz da bu tarihi hemşerisine benzemek istese? Suyutînin İtkanında bu yabancı sözleri saymak istedim. Yüze kadar saydım küsürlerini saymaktan vazgeçtim. Kitaplarım arasında bulunan elyazısı "İtkan,, ın 190 ıncı sayfasında Kurandaki yabancı köklerden biri olan "Ebarık,, kelimesini gördüm. Suyutî bu kelimeyi sealibi ile Cevalikiden naklen farsî söylemiş, halbu ki : Bu söz öz Türkçedir. "Ark,, ın müstaklarındandır, Arapcemilenmiştir. Çünkü : " İbrigin farisi karşılığı " Afitabe " dir. Bunu söylemekle Suyutî gibi benzerlerini de yanlışlamayı hatıra getiremem bile.

Arap yurdunda yetişen bu Bilginler düşüncelerinde biraz da mazurdurlar. Muhtelif uluslar bugün bugünkü kadar bilinmiş değillerdi. Esasen Arap diline giren bu yabancı kökler Irak, Suriye, Mısır yolu ile girmişlerdir. Iraktan gelenlere kayıtsız, şartsız Farisi, Suriye yolu ile uğrılanlara Rumî, İbrani, Mısır yolu ile karışanlara Nebeti, kıbtî, Habeşi, Berberi demeyi uygun bulmuşlardır. Bizim istediğimiz Arap dilinde yabancı köklerin varlığını Arap lisanından dinlemek ve dinletmektir. Yoksa bu kelimelerin Türkçe olduğunu Araplar da itiraf ettikten sonra alaycı muharririn ağzı ile diyelim. Akan sular durur. Hem böyle bir itiraf Karşısında Türk Bilginleri de Tez yazmağa lüzum duymazlardı.

"Suyutî "İtkan" da yalnız "Gasak" kelimesinin Türkçe olduğunu söylemiştir. Doğrusu Suyutî ve benzerleri Arap dilinde hususiyle Kurandaki bu yabancı keli-

meleri gereken tarafsızlıkla incelemeye koyuldular. Bu köklerin yabancılığın gösterildikten sonra bu kelimelerin hangi ulusun malı olduğunu isbat edecek menşehâdnamesini de kendilerinden istemeye hakkımız yoktur sanırım. Yine "İtkan" ın Kuranda gösterdiği yabancı köklerden bir ikisinin üzerinde durmak istiyorum.

Suyutî "Tennur,, kelimesini Farisî göstermiştir. Hicri 1012 de ölen Hüseyin Halefi Tebrizinin "Burhanikati,, adlı Farisî kamurunda bu kelimeyi aradım. Koca lügatçi bu kelimeye Türkçenin hakkı Farisiden eksik olmadığını söylemiştir. Bakıtığım kamus müellifin tercüme edilmiyen eseridir. Arkadaşım Mahmut Ragıp Kösemihal kitaplarım arasında bulunan yazma Burhanikati gibi iki nusha da Paris millî kütüphanesinde mevcut olduğunu söyleyerek beni tebrik etmişti.

Yazıma nihayet vermeden ağızımızda hergün değil, her dakika dolaşan bir kelimeyi de bu yolda incelemek isterim. Suyutî yine Kuranda mevcut "Heytelek,, kelimesinin Nebatîyani kıbtî olduğunu söylüyor. Yalnız "lek,, Arapça bir ektir. "Heyte,, ise güzel Türkçemizin "Haydi,, sidir. Bu söz Kuranın Yusuf suresinde Züleyha ağzından Türkçede olduğu gibi emir sığasıdır. Züleyha aşkına mağlup olduğu bir sırada Yusufu huzuruna çağırır, kapıları üzerine kapar, memnu' işin icrasına kendisini haydi diye seslenir. Tefsirciler "Heytelek,, karşılığı arapça "ıkbil,, , "Badir,, , "Taal,, sözleridir, demişler, bu sözlerin Türkçe mukabili ise : (Haydi, Başla, Gel) dir. Bizim gibi eksiz olarak [1] şiirinde ensari bir şairin kullandığını yine İtkanda gördüm.

Koca Türk Ulusu, dilinden binlerce yıl ayrı düşen bir kelime, bulunduğu yabancı dil içinde benliğini Ken gibi yaşatmaktadır.

M. Cansızoğlu

[1] Bu kelimeyi,

HİKÂYE

Köyümün Kızı

Güzel bir akşamdı.. Ufuklarda ne sis, ne karaltı... Işıklarını titreten birkaç yıldız.. İşte okadar...

Çoban kızı sü üsünü önüne katmış, kalbinin derin köşelerinden gelen yakarıları dindire dindire yürüyor.

O, her sabah çiftliğinin geniş ağlından çıkardığı sürüsünü böyle gün solar-ken döndürürdü.

Bu köye geledi üç hafta oluyor. Havası güzel, suyu iyi, hele insanları...

İşte, Gülizarı burada tanıdım hem de zamanla unutulmıyacak bir tanıyla.. Bir nisan sabahı, penceremi açmış, büyük çiftliğin biricik çoban kızını gözliyordum. Yanık yüzlü, yanık kalpli Gülizar arkasına bakmadan günün doğduğu yere doğru gidiyordu. Nereye? Yeşil kırlara...

Ona mutluluk veren su kenarlarına.

Hemen hazırlandım. Arkasından koş-tum Yavaşça:

— Sabahlar hayroisun.

O, birdenbire tanımadığı bu yabancı sesle titredi. Yüzü kızarmıştı ve..

— Kimsin, dedi.

— Ben mi?

Evet, der gibi başını salladı. Siyah başörtüsünün altına sakladığı güzel yü-

zünü enginlere doğru çevirdi. Bilmem, belki de birini bekliyordu. Sıkıldığını anlıyarak:

— Neden sıkılıyorsun, dedim.

— Yok.

— Adın ne?

— Gülizar.

— Nerelisin?

— Şu ilerdeki köyden.

— Anan, baban, kardeşin var mı?

Bilmiyorum, bu son söz ona pek dokundu, daha sormadım. Siyah kirpiklerinin gölgeleri sinen gözlerini yumdu, içini çekerek:

— Ana, baba, kardeş nedir, bilmiyorum, Moskof harbinde babam, ve kardeşim şehit oldu, küçükmüşüm. Bir buçuk yaşında iken anam ölmüş. Bu zamana kadar beni yanlarında bakan, büyüten şu gördüğün çiftliğin sahipleridir.

— Öyleyse çok yalnızsın Gülizar.

Eliyle sürüsünü göstererek:

— Neden yalnız olayım? Bak, bunları görüyor musun?

Bilinmiyen bir yarasına dokunduğum çoban kızının, içi gibi durgun ve temiz akşamları andıran gözleri yine sonsuz ufuklara dalmış, bakıyordu...

Samiye Yalçın

Ayın Hulâsası

Ecnebi gözüyle Türk İnkılâbı

İnsanlar, daima beraber yaşadıkları hadiseleri tam kıymetleriyle, oldukları gibi ölçemez ve göremezler. Nasıl ki, bir çocuğun seneler geçtikçe gösterdiği olgunluk ve değişiklik, onu daima görenler tarafından değil uzun zamanlardan sonra başarılanlar tarafından tam açıklığı ile müşahade olunur.

Öz benliğimizde olan değişikliklerin yine kendimiz tarafından anlaşılması ise - müstesna örnekler hariç - imkânsız denilecek kadar güçtür. Böylece içinde yaşadığımız ve içimizde yaşayan inkılâbımızın kıymetini kendi "Fizyolojik,, değişikliklerimiz gibi her zaman gereğince ölçmeden taşıyıp gidiyoruz.

Yapılanları görmek üzere arkaya değil, yapılacakları görmek üzere öne bakmağımızın da bunda ayrıca tesiri vardır.

Bu itibarla zaman zaman, Türkiyeyi görüp Türk inkılâbı hakkında edindikleri intibai ecneti ağızlarıyla işitmek, her işitene gurur duygusu verecek biçimde olduğundan, geçenlerde Türkiyeye gelen Viyana üniversite profesörlerinden Dr. Profesö Baksa'nın "Kemalizm,, başlıklı yazısından aldığım birkaç parçayı sayın okuyucularıma sunmayı onurlu bir ödev bildim.

Sayın profesör, Osmanlı saltanatının Abdülhamit devrini ve arkasından gelen "İttihadü tarakki,, hareketini, ittihatçıların

"İslâm,, yahut "Osmanlı ittihad,, hul-yası arkasında çektileri ve çektilerikleri felâketleri tafsilâtiyle izah ettikten sonra Cumhuriyetin ilânını tasvir ederken:

".. Yalnız Halk Partisini meydana koyan Atatürk demokraside o zamana kadar tanınmamış olan "Tek parti,, sistemini kurmakta ilk önemli adımını atmış ve böylece, sonraları faşizm ve millî sosyalizm de gördüğümüz bu sistemi kendi yaratmıştır,, diyor.

Profesör bundan sonra sırasıyla kanuni medeninın tatbikini, fesin atılarak şapkanın kabulünü, beynelmilel takvim ve gün tatilini, Arap harfleri ikamesini, kadının erkekle aynı hukuku taşımasını ve buna benzer iç siyasamızla ilgili işleri uzun uzadıya anlatarak iktisadi sahada da başarılan işleri belirtiyor ve ezcümle şeker fabrikaları, çimento, sellelos, cam, deri, mensucat, bakır, demir ve başka fabrikaların ne kadar kısa bir zaman içinde meydana getirilebildiklerini aynı hayranlıkla izah ediyor ve diyor ki:

"— Biz "Kemalizm,, i sosyoloji bakımından tetkik edince burada herşeyden evvel harikulâde bir şahsiyetin dahiyani yaratma kudretini görmekteyiz ve bu şahsiyet ancak millî bir halk kitlesi çerçevesi içinde en feyizli eserlerini verdi. Millî mücadelede halk, bütün yorgunluk ve bitkinliğine rağmen ONUN sesi ile kendine geldi ve Türk milletinin ruh ve

şuuru Atatürkte tek bir şahsiyet halinde tecelli etti. Atatürk memleketini yalnız Askerî sahada değil, siyasal ve iktisadî sahada da aynı fevkalâdelikle kurtardı. Memleketlerimizde yaşamakta olanlar adına ant dikmek adet değildir, fakat Türkiye de koruyucu gözlerini memleketi ufuklarına dikmiş duran Atatürk anıtlarının dikilmesinde âmil olan minnet ve şükran mânasını anladıkça halkın duygusuna böyle bir ifade biçimi vermesini de zevk-

le kavriyor. Zaten ATATÜRK, bu millî kahraman, efsanevi çelenklerle süslü ve yaşayan cismi ile tarihin ve ebedilerin ortasında durmıyor mu? „

Sayın Profesörün sözleri burada bitiyor, yaşanan günleri bir sinema şeridi gibi gözümüzün önünden geçiriyor. Gururla seyrediyoruz, bahtiyarız.

Varsın bizden olmıyanlar da hayret ve hayranlık duysunlar . . .

Şinasi

Ülkü ve Kültür hareketleri

Yeni Lise binası

Keşif bedeli "325,472,, lira olan yeni lise binasının kapalı zarfla açık eksiltmeye çıkarıldığı memnuniyetle haber alınmıştır. Eski lise binasının yıkılma işi bitmiştir. Yakında yeni binanın inşasına başlanılacaktır. Sayın Kültür Bakanımız Saffet Arıkan'a ve sayın Üçüncü Umumî Müfettişimiz Tahsin Uzer'e şükranlarımızı arz ederiz.

Yeni ilk okul

Trabzon merkezinin gösterdiği ihtiyacı takdir eden sayın Valimiz Y. Sezai Uzay Yeşilyurt arkasında on dershaneli ve diğer modern tesisatı muhtevi bir ilk okul yapılmasını tensip buyurmuştur. Keşif ve plânları Nafia Vekâletine taslike gönderilen bu okul inşaatının yakında münakaşaya çıkarılacağı memnuniyetle haber alınmıştır. Sayın Valimize şükranlarımızı arz ederiz.

Vilâyet umumî meclisi

Vilâyet umumî meclisi içtimalarına başlanmıştır. Kültür, Nafia bütçelerinin geçen yıllardan hayli fazla farkla tanzim edilmekte olduğu memnuniyetle haber alınmıştır.

Şehir müzesi

Trabzonda bir şehir müzesi tesisi [trafındaki faaliyet hayli

ilerlemiştir. Müze vilâyet yeni bütçesinin tasdikinden sonra açılacaktır.

Doğuda kültür hareketleri

Öğretmenlerin meslekî ihtiyaçlarını tatmin edecek yazıları ihtiva etmek üzere "Doğuda kültür hareketleri,, adlı aylık mecmuanın Trabzon kültür ailesi tarafından neşredilmesine karar verilmişti. Bütün hazırlıkları ikmal edilen bu mecmuanın pek yakında intişar edeceğini müjdelere muvaffakiyetler dileriz.

Okullarımıza yeni tayinler ve nakiller

Lise Tabiiye öğretmeni Rauf Bayender Erzurum lisesi direktörlüğüne nakil ve tayin edilmiştir. Lise riyaziye öğretmenliğine Haşmet Çakıroğlu, Tabiiye öğ. stajyerliğine Sabahat Altıntaş, Tabiiye öğretmenliğine Musa Rıza, Tecim okulu Hukuk, Ekonomi, Hendese öğretmenliğine Şahap Sarıoğlu. Kız ortaokulu yarıdirektörlüğüne Asım Atabay, Enstitü Biçki ve Dikiş öğretmenliğine Fahamet Özeyp, Moda stajyerliğine Naciye Ilgaz tayin edilmişlerdir.

Acıklı bir ölüm

E. ortaokul Fransızca öğretmeni Hurşit Nogay'ın müptelâ olduğu hastalıktan kurtulamıyarak vefat ettiğini teessürleimizle bildiririz.

Sayın Umumî Müfettişimizin şerefine verilen ziyafet

Sayın Umumî Müfettişimizin İstanbula hareketleri münasebetiyle Trabzon Belediyesi tarafından Şehir Kulübünde bir ziyafet verilmiştir. Sayın Müfettiş Avrupa'da tedavi için 1-1-938 tarihinde İstanbula hareket etmişler, memleket büyükleri ve halk tarafından uğurlanmışlardır. Bu sırada kendilerine her o'uldan gelen talebeler tarafından buketler sunulmuştur, Sayın büyüğümüze sıhhat ve afiyet dileriz.

Spor kulûplerimiz

Trabzon ve mülhakati okullarıyla köylerde spor kulûpleri teşkil edilmiştir. Her teşekkül yasalarına göre çalışmaya başlamışlardır. Kulûplerin 19 Mayıs'ta yapılaeak idman şenliklerine iştirâk edincekleri haber alınmıştır.

Halkevimizin yeni Başkanı

Başkanlıktan çekilen Kadri Mesut Evrenin yerine Halkevi Başkanlığına Dr. Abdülkadir seçilmiştir.

Yeni Başkanımıza muvaffakiyetler dileriz.

Halkevleri dergilerinin şevki ve gayretlerini arttıran bir tamim

Halkevi Başkanlığına

Halkevleri dergilerinin gittikçe yazılarına önem verdikleri memnuniyetle görülmektedir. Bu yazıların daha değerli olması çok okuyucu tarafından okunmasına ve tanıtılmasına bağlıdır.

"Ülkü" dergisile Halkevlerimizin çiharmakta oldukları dergiler tanıtılmakta ve eserlerle makaleler tankit olunmaktadır.

Dergi çıkaran her Halkevi "Ülkü" de yapıldığı gibi her sayısında bütün Halkevleri dergilerinin bir cetvelini derç ve neşretmelidirler. Bundan başka her Halkevi dergisinin diğer Halkevi dergileri ile Halkevleri yayını üzerinde imkân ve fırsat buldukça yazılar yazmalarında çok fayda düşünüyoruz.

Bu maksatları sağlamak üzere Halkevleri dergileri mutlaka aralarında dergilerini mubadele etmeli ve birkaç defalar tamim edildiği gibi her Halkevi çıkardığı eserlerden diğer Halkevlerine göndermelidirler.

Sevgilerimle gözlerinizden öperim.

Dahiliye Vekili

C. H. P. Genel Sekreteri adına

Giresun Saylavı

M A'KAYA

Abone şartlarımız : HER YER İÇİN YILLIĞI (180) kuruştur

Müracaat yeri : Trabzon Halkevi : İNAN

Halkevi kitapsaray ve Yayın kolu tarafından ayda bir neşrolunur

Basıldığı yer: Yeniol Basımevi

Mes'ul müdürü : A. GÜNEL

